

Zájmena

- zastupují **jména** – podstatná i přídavná

- u zájmen určujeme 5 mluvnických kategorií: **pád, číslo, rod, druh, vzor**

Pád - na zájmena se můžeme zeptat klasickými pádovými otázkami (*viz. podstatná jména*)

Číslo - jednotné - označuje jednu osobu (já), zvíře (moje kočka), věc (ten stůl)

- množné - označuje více osob (my), zvířata (moji králíci), věci (tyto židle)

Rod - mužský životný (náš pes), neživotný (jeho dům), ženský (tvoje mašle), střední (žádné auto)

- **bezrodá zájmena** - nemůžeme u nich určit rod

- já, ty, my, vy, se (př. **Já** teď právě pospíchám. – *jde o muže, ženu, dítě?*)

Typ skloňování a vzor

a) **zájmenné** skloňování = vzor **ten** (tvrdý) a **náš** (měkký)

- př. ten => **toho**, **tomu**...: **Koho** se mám zeptat. Řekl to **onomu** muži.

náš => **našeho**, o **našem**...: **Vašeho** syna neznám. Mluvili jsme o **lecčem**.

b) **adjektivní** skloňování (adjektiva = přídavná jména) = vzor **mladý** (tvrdý) a **jarní** (měkký)

- mladý => **mladého**, **mladému**...: **Kterého** učitele se mám zeptat? **Tvému** postoji nerozumím.

jarní => pro **jarní**, s **jarním**...: Pro **její** modré oči. **Nepočítej** s **ničím**.

c) **nesklonná** zájmena – nemají vzor (jsou vždy stejná)

- jeho, jejich, jehož, jejichž (Štěkal na mě **jeho** pes. Viděl jsem **jeho** psa. Dal jsem **jeho** psovi žrádlo. S **jeho** psem není něco v pořádku.)

Druhy zájmen

OSOBNÍ	PŘIVLASTŇOVACÍ	UKAZOVACÍ	TÁZACÍ
			
VZTAŽNÁ	NEURČITÁ	ZÁPORNÁ	
			

OSOBNÍ

- já, ty, on, ona, ono, my, vy, oni, ony, ona + zvrtné osobní zájmeno se (si)

- problém u osobních zájmen spočívá v tom, že se málokdy objevují ve větě v 1. pádě a je tedy obtížnější je odhalit

1. pád	JÁ	TY	ON	ONA	ONO
2. pád	mě, mne	tě, tebe	jeho/něho ho, jej/něj	jí/ní	jeho/něho ho, jej/něj
3. pád	mně, mi	ti, tobě	jemu/němu mu	jí/ní	jemu/němu mu
4. pád	mě, mne	tě, tebe	jeho/něho ho, jej/něj	ji/ni	je/ně ho, jej/něj
5. pád	-	ty	-	-	-
6. pád	mně	tobě	něm	ní	něm
7. pád	mnou	tebou	jím/ním	jí/ní	jím/ním

1. pád	MY	VY	ONI/ONY	ONY	ONA	SE
2. pád	nás	vás	jich/nich	jich/nich	jich/nich	sebe
3. pád	nám	vám	jim/nim	jim/nim	jim/nim	sobě/SI
4. pád	nás	vás	je/ně	je/ně	je/ně	sebe/SE
5. pád	-	vy	-	-	-	-
6. pád	nás	vás	nich	nich	nich	sobě
7. pád	námi	vámi	jimi/nimi	jimi/nimi	jimi/nimi	sebou

Jak snadno poznat, kde se píše ji/ni a kde jí/ní?

Ukažte si ukazovacím zájmenem TU, TĚ a TOU. Krátké tu, piš krátké i, dlouhé té a tou, piš dlouhé í.

- př. Viděl (tu) ji v okně a mohl na (té) ní oči nechat. S (tou) ní se nebav.

PS: podobně to funguje i u jiných druhů zájmen – např. přivlastňovacích. Podej mi (tu) moji tužku. Maminka mi vyprávěla o (té) moji babičce. Na zahradě běhají (ti – krátké) moji psi.

Jak snadno poznat, kde se píše mě a kde mně?

Pokud se nechcete trápit pádovými otázkami, pomozte si dosazením 2. osoby. Tam, kde je mě, můžete dosadit tebe, tam, kde je mně, musíte dosadit tobě.

- př. Viděl mě (tě, tebe) na náměstí. Mluvil o mně (tobě) jen v dobrém. Neříkal mně (tobě) nic.

PŘIVLASTŇOVACÍ

- můj, tvůj, jeho, její, náš, váš, jejich, svůj
- můj, tvůj a svůj se skloňují podle vzoru mladý
- náš a váš se skloňují podle vzoru náš
- jeho a jejich jsou zájmena neskloňná, její se skloňuje podle vzoru jarní

Konkurence přivlastňovacích zájmů aneb Kdy píšeme svůj a kdy můj, tvůj, jeho/její?

- jednou z nejčastějších chyb v češtině je užití nepatřičného přivlastňovacího zájmena
- zájmeno svůj konkuruje ostatním přivlastňovacím zájmům

SVŮJ vs. MŮJ, TVŮJ, JEHO

- svůj píšeme tehdy, když přivlastňovaná věc patří původci děje (podmětu)
- pokud je naopak přivlastňovaná věc někoho jiného, píšeme můj, tvůj nebo jeho/její (podle situace)
 - př. Podej mi svou (*nikoli tvou*) knihu. – podmět = TY a ta kniha patří TOBĚ – podmět a přivlastnění je shodné, proto píšeme SVOU
 - Podám ti tvou knihu. – podmět = JÁ a ta kniha patří TOBĚ – podmět a přivlastnění není shodné, proto píšeme TVOU
 - Podám ti svou (*nikoli mou*) knihu. – podmět = JÁ a ta kniha patří MNĚ – podmět a přivlastnění je shodné, proto píšeme SVOU
- porovnání významů: Karel si vzal **svou** kamarádku. = vzal si dívku, se kterou (**Karel**) kamarádlil
 - Karel si vzal **mou** kamarádku. = vzal si dívku, se kterou **já** kamarádím
 - Karel si vzal **tvou** kamarádku. = vzal si dívku, se kterou **ty** kamarádíš
 - Karel si vzal **jeho/její** kamarádku. = vzal si dívku, se kterou kamarádí **někdo** třetí, ale rozhodně ne Karel (tam je svou)

VÝJIMKY

- je to „naše“** - podmětem jsme MY a je to NAŠE, takže podle výše zmíněného pravidla, bychom měli užít zájmena SVŮJ, ale to NAŠE je značně obecné, tedy to neznámá, že to patří NÁM, ale že je to např. české, pak v tomto případě použijeme zájmena NÁŠ
 - př. Fandíme našim (*nikoli svým*) hokejistům. Učíme se o našich (*nikoli svých*) politicích.
- zdůraznění** - užívá se především u 1. a 2. osoby (*můj, tvůj*) jako alternativa (= *druhá možnost*) k užití zájmena svůj v případech, kdy je nutno zdůraznit, že je něco mého nebo tvého
 - př. Vzal jsem si moji (*i svoji*) bundu? – na věšáku visely tři bundy a vy se ujišťujete, že máte tu správnou
 - Řekni mi tvůj (*i svůj*) názor! – zájmenem tvůj zdůrazňujete, že vás zajímá opravdu a pouze jen to, co si myslí ta druhá osoba

dva původci děje - podmět sice může být ve větě jen jeden, ale v tomto případě je jeho konání ovlivněno další osobou – v takovém případě zájmeno svůj nepoužíváme, i když se podmět a přivlastnění shoduje

- př. Děkuji vám za blahopřání k mému (*nikoli svému*) svátku. – podmětem jsem já a svátek je můj, ale mezi to vstupují lidé, kteří mi blahopřejí a k nimž se svátek nevztahuje, proto upřednostníme zdůraznění, že se jedná o můj svátek

- **já** děkuji, **vy** blahopřejete, **já** mám svátek

Prosím vás o uvolnění mé (*nikoli své*) dcery z tělocviku.

- **já** prosím, **vy** uvolňujete, **já** mám dceru

ustálená spojení - dát něco na své místo, být svůj, ponechat něco/někoho svému osudu...

UKAZOVACÍ

- ten, ta, to, tento, tato, tehle, onen, ona, takový, týž, táž, tentýž, tatáž, sám...

- ukazujeme jimi na nějakou věc nebo skutečnost

- pozor na nespisovné varianty typu tydlety, tamdleta, těchže, těmže apod.

- př. *Tato židle je již rozlámaná. Onen muž, který tu byl včera ráno, krotí tygry.*

1. pád	TÝŽ TENTÝŽ	TÁŽ TATAŽ	TOTÉŽ	TÍŽ TITÍŽ/TYTEŽ	TYTÉŽ	TÁŽ TATAŽ
2. pád	téhož	téže	téhož	týchž	týchž	týchž
3. pád	témuž	téže	témuž	týmž	týmž	týmž
4. pád	téhož, týž tentýž	touž, tutěž	totěž	tytéž	tytéž	táž, tatáž
6. pád	témž(e), tomtěž	téže	témž(e), tomtěž	týchž	týchž	týchž
7. pád	týmž, tímtěž	touž, toutěž	týmž, tímtěž	týmiž	týmiž	týmiž

1. pád	SÁM	SAMA	SAMO	SAMI/SAMY	SAMÉ	SAMÁ
2. pád	samého	same	samého	samých	samých	samých
3. pád	samému	same	samému	samým	samým	samým
4. pád	samého, sama sám	samou, samu	samo	same, samy	same, samy	samá, sama
6. pád	samém	same	samém	samých	samých	samých
7. pád	samým	samou	samým	samými	samými	samými

Pozor: **Dívky** zůstaly doma samy. **Chlapci** zůstali doma sami. Nechali jsme **kluky** doma samy (4. pád).

TÁZACÍ

- kdo?, co?, jaký?, který?, čím?
- existují i varianty s -pak (*kdopak?*, *copak?*, *jakýpak?*...) nebo s -že (*kdože?*, *cože?*, *kterýže?*...)
- zjišťujeme pomocí nich nějakou informaci
- stojí na začátku věty a na konci věty **musí být otazník**
- př. *Co se to tam děje? Kdo to přišel? Jaký si dáš čaj? Který z těch mužů je tvůj syn? Čí je to dítě?*

VZTAŽNÁ

- kdo, co, jaký, který, čím, jenž
- existují i varianty s -ž (*kdož*, *což*, *kterýž*...)
- patří sem i vztažná přivlastňovací zájmena jehož, jejíž, jehož
- **přitahují** (vztahují) vedlejší větu k větě hlavní => stojí za čárkou; na konci věty **není otazník**
- př. *Všichni víme, co to znamená. To je ten muž, který vyloupil banku. Nevěděli jsme, jakou barvu vybrat.*

1. pád	JENŽ	JEŽ	JEŽ	JÍŽ/JEŽ	JEŽ	JEŽ
2. pád	jehož	jíž	jehož	jichž	jichž	jichž
3. pád	jemuž	jíž	jemuž	jimž	jimž	jimž
4. pád	jehož, jejíž jejž	jíž	jež	jež	jež	jež
6. pád	němž	níž	němž	nichž	nichž	nichž
7. pád	jimž	jíž	jímž	jimiž	jimiž	jimiž

- pozn. pokud je před zájmenem předložka, mění se j- na ň- (*jemuž* > k *němuž*, *jíž* > s *níž*, *jež* > pro *něž*...)

1. pád	JEHOŽ	JEJÍŽ	JEHOŽ	JEJICHŽ	JEJICHŽ	JEJICHŽ
2. pád	jehož	jejíhož	jehož	jejichž	jejichž	jejichž
3. pád	jehož	jejímuž	jehož	jejichž	jejichž	jejichž
4. pád	jehož	jejíž	jehož	jejichž	jejichž	jejichž
6. pád	jehož	jejímž	jehož	jejichž	jejichž	jejichž
7. pád	jehož	jejímž	jehož	jejichž	jejichž	jejichž

- pozn. zájmeno jehož je v mužském a středním rodě ve všech pádech stejné; zájmeno jejichž je zcela nesklonné, tedy je stále za všech okolností stejné

NEURČITÁ

- někdo, něco, kdosi, čísi, jakýkoli(v), kterýkoli(v), ledajaký, leckdo, kdekdo, zřídka*co* (*i zřídka co*), málokterý, bůhvíkd, bůhvíci, každý, všechno, všichni *a mnoho dalších*
- tvoří se připojením předpony (*ně-kdo, ně-co*) nebo přípony (*kdo-si, co-si*) k zájmenům tázacím, nebo jde o tzv. zájmenné spřežky, tedy více slov složených do jednoho (*bůh-ví-co, kde-kdo, zřídka-jaký*)
- označují neurčitou osobu (*někdo, kdosi, kdekdo, každý*), věc (*něco, bůhvíco, ledasco*), skupinu (*všetchno, všichni*), vlastnost (*nějaký, leckterý, jakýkoli*)
- skloňují se jako zájmena, od kterých byla utvořena (*kdekdo* > s *kdekým*, *čísi* > o *čemsi*, *kdokoli* > bez *kohokoli*, *ledakdo* > s *ledakým...*)
- zájmeno každý se užívá pouze v jednotném čísle, popř. u pomnožných podstatných jmen
- zájmeno všechno má hovorovou (nicméně spisovnou) variantu všecko a knižní variantu vše

ZÁPORNÁ

- nikdo, nic, nijaký, ničí, žádný, popř. nižádný, pranic
- popíráme jimi existenci osoby, věci, děje apod.
- skloňují se jako zájmena, od kterých byla utvořena (*nikdo* > bez *nikoho*, *nic(o)* > s *ničím...*)